

Mål C-393/19

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

21 maj 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Apelativen sad – Plovdiv (Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

16 maj 2019

Tilltalad:

OM

Övriga parter i målet:

Okrazhna prokuratura – Haskovo

Apelativna prokuratura – Plovdiv

Saken i målet vid den nationella domstolen

Överklagande från försvaret av den brottmålsdom som Okrazhen sad – Haskovo meddelat i det allmänna brottmålet nr 709/18, genom vilken den tilltalade OM dömdes för grov smuggling, i den utsträckning det i domen förordnades att hjälpmedlet skulle förverkas för statens räkning.

Föremål och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande:

Tolkning av artiklarna 17.1 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Begäran hänskjuts på grundval av artikel 267 första stycket b FEUF.

Tolkningsfrågor

1. Ska artikel 17.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna tolkas så, att den utgör hinder mot en nationell bestämmelse såsom artikel 242.8 i Nakazatelen kodeks (Bulgariens strafflag, nedan kallad NK), enligt vilken ett transportmedel som använts för att begå grov smuggling, vilket tillhör en tredje person som varken kände till eller borde ha känt till att den person som var anställd hos denne begick brottet, förverkas för statens räkning, på grund av att den medför att jämvikten mellan allmänintresset och kravet på att skydda äganderätten åsidosätts?

2. Ska artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna tolkas så, att den utgör hinder mot en nationell bestämmelse såsom artikel 242.8 NK, enligt vilken ett transportmedel som tillhör en annan person än den som har begått gärningen kan förverkas, utan att ägaren garanteras direkt tillgång till domstol för att framföra sina synpunkter?

Unionslagstiftning och unionsrättspraxis

Artiklarna 17 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Skäl 33 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen

Nationell lagstiftning

Artiklarna 242, 37, 44 och 53 i Nakazatelen kodeks (strafflagen, nedan kallad NK)

Artikel 111.1 i Nakazatelno-Protsesualen kodeks (straffprocesslagen, nedan kallad NPK)

Artikel 108 i Zakon za sobstvenostta (egendomslagen) från 1951

Enligt artikel 242.8 NK ska det transportmedel som har begagnats för att transportera de smugglade varorna förverkas för statens räkning, även om det inte tillhör gärningsmannen, förutom om dess värde uppenbarligen inte motsvarar överträdelsens allvar.

Den hänskjutande domstolen har förklarat att förverkandet av de hjälpmedel som använts vid det grova smugglingsbrottet föreskrivs som en tvingande följd av brottet, utan beaktande av vem som äger hjälpmedlet. Förverkandet utgör inte någon sanktion, utan är en följd av att det förverkade hjälpmedlet har begagnats i syfte att begå smugglingen. Förverkandet är således visserligen en rättsakt som går någon emot, men utgör enligt den bulgariska strafflagen inte något straff. Det

kan inte likställas med straffet ”konfiskering”, vilket är en expropriation av gärningsmannens tillgångar.

Det ska vidare beaktas att den särskilda bestämmelsen i artikel 242.8 NK beträffande förverkande av transportmedlet utgör ett undantag från den allmänna bestämmelsen i 53.1 NK, enligt vilken hjälpmedel endast får förverkas om de tillhör gärningsmannen. Utrymmet för ett förverkande för statens räkning är betydligt större enligt artikel 242.8 NK än enligt den grundläggande bestämmelsen i artikel 53.1 NK.

Begreppet ”hjälpmedel” definieras i Republiken Bulgariens bindande rättspraxis. Enligt tolkningsdom nr 84/01.12.1960 från Varhoven sads brottmålsavdelning i plenum i brottmål nr 78/1960 kan föremål enbart anses ”begagnat” för att begå ett brott om de faktiskt har använts för att begå brottet. Den aktuella principen utvecklades i beslut nr 11/1971 från den tidigare Varhoven sad i plenum i brottmål nr 8/1971. Enligt denna dom har föremål begagnats för att begå brott ”om de direkt och omedelbart har använts som verktyg eller medel för att förverkliga brottsrekvisiten för ett uppsåtligt brott.” Hjälpmedel ska således inte likställas med tillgångar som är föremål för brott, eftersom det är frågan om föremål som har begagnats i en konkret situation för att utföra en straffbar gärning. Ett föremål kan endast utgöra hjälpmedel om det har direkt anknytning till gärningen och inte med andra brottsrekvisit. I första hand är det frågan om situationer som den förevarande, i vilka gärningen i sig begås genom användning av ett transportmedel. Detta är fallet, eftersom gärningen består av en faktisk befordran (en faktisk transport) av varorna över gränsen.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet

- 1 I juli 2018 arbetade den tilltalade OM för det turkiska transportbolaget ”Plastnak Nakliat Turizam Sanayi Ve Tidzharet Anonim Shirketi”. Han genomförde internationella transporter med ett fordonståg, vilket bestod av ett dragfordon av märket Mersedes samt ett släp av märket Tirsan.
- 2 Den 11 juli 2018 skulle han påbörja sin nästa resa från den turkiska staden Istanbul till Delmenhorst i Förbundsrepubliken Tyskland för att transportera hasselnötskräm. Dagen före avfärden tog en okänd person kontakt med honom och föreslog att han mot ersättning skulle smugla in 2 940 antika mynt till Tyskland. OM accepterade förslaget och tog emot mynten. De hade en sammanlagd vikt på 24,850 kilogram och hade delats upp på tre Coca-Cola-flaskor av plast med en volym på 1,5 liter, vars övre del skurits bort. För att dölja innehållet var flaskorna inlindade i svart tyg och tejp. OM placerade de tre flaskorna i det utrymme som seriemässigt fanns under förarsätet för packning, verktyg och andra tillbehör. Utrymmet utgjordes av ett skåp med en dörr som kunde flyttas genom att trycka på en knapp vid förarsätet (knappen kunde endast nås från insidan av förarkabinen).

- 3 OM gömde flaskorna med mynt i nämnda utrymme mellan fyra plastplattor och skärmar för bilglas utan att berätta för någon om det planerade brottet.
- 4 På morgonen den 12 juni 2018 passerade han utan problem den turkiska gränsövergången Kapakule och kom via gränsövergången Kapitan Andreevo till Republiken Bulgarien. Vid sistnämnda gränsövergång lade han sig i filen ”inresande lastbilar” för gräns- och tullkontroll.
- 5 Vid denna tidpunkt påbörjade tulltjänstemannen och vittnet DM sin tjänstgöring. Han genomförde en rutinkontroll av fordonståget och varorna vid vilken han uppmanade föraren att öppna utrymmet. OM gjorde detta och vittnet upptäckte flaskorna. På tulltjänstemannens fråga vad flaskorna innehöll svarade OM att det var frågan om reservdelar för fordon. Tulltjänstemannen beslöt att göra en grundlig undersökning av flaskorna och skar upp en av dem. I flaskan upptäckte han mynten. Han förmodade att det var frågan om tillgångar med kulturhistoriskt värde och begärde att en expert från det regionala historiska museet skulle bekräfta detta antagande.
- 6 De antika mynten, dragfordonet, släpfordonet, tändningsnyckeln och fordonets registreringsbevis frystes och beslagtogs. Fordonståget undersöktes vederbörligen, fotograferades och värderades av en expert för att fastställa värdet och togs därefter i förvar.
- 7 I den arkeologiska-numismatiska värderingsrapport som beställdes, vilken parterna har vitsordat, fastslogs att alla mynt var äkta och utgjorde arkeologiska objekt. Det var frågan om ett kollektivt fynd med stort värde ur historiskt perspektiv, nämligen en myntskatt. Eftersom mynten utgjorde en skatt hade de ett högt värde såväl i vetenskapligt hänseende som för utställningar. Således uppskattades värdet för varje mynt till 25 BGN, vilket innebar att myntens sammanlagda värde fastställdes till 73 500 BGN.
- 8 I slutsatsen från värderingsrapporten, vilken inte kunde bestridas, fastställdes värdet för dragfordonet av märket Mertsedes, i vilket mynten transporterades, till 81 529,50 BGN och för det tillhörande släpet av märket Tirsan till 23 721,25 BGN.
- 9 Förfarandet i domstolen i första instans ägde rum utan att OM var närvarande. Försvaret begärde varken några vittnesförhör eller inhämtande av handlingar och inte heller bestreds de faktiska omständigheter som angavs i det åtal som låg till grund för domstolsförfarandet. Dessa faktiska omständigheter motsvarar dem som den hänskjutande domstolen har lagt till grund. I åtalet förelåg inte någon uttrycklig hänvisning till att det bolag som ägde fordonståget inte hade någon koppling till brottet (detta angavs inte heller i motiveringen från domstolen i första instans). Det framgår emellertid av redogörelsen för de faktiska omständigheter som lags till grund att det inte finns någon sådan koppling.
- 10 Under förundersökningen erhöll företagsledaren från det företag som det aktuella dragfordonet tillhör kännedom om förfarandet och gav advokaten Dimitar Sladov

fullmakt att företräda honom i samband med beslaget av det fordonståg som säkerstälts i egenskap av bevismedel. Under det förfarande som föregick domstolsförhandlingen yrkade nämnda advokat att beslaget av dragfordonet och släpet skulle hävas. Ansökan om hävande av beslaget av fordonståget avslogs av behörig åklagare samt efter överklagande av domstolen i första instans.

- 11 I sin slutplädering vid domstolen i första instans yrkade advokaten vare sig att hans klient var oskyldig eller att han skulle frikännas. Han yrkade att ett lindrigare straff skulle åläggas samt att artikel 242.8 NK inte skulle tillämpas. Därvid gjorde han för första gången gällande att denna bestämmelse samt ovannämnda bestämmelser strider mot unionsrätten.
- 12 Genom brottmålsdom nr 13/22.03.2019 från Okrazhen sad – Haskovo i det allmänna brottmålet nr 709/18 fälldes den tilltalade OM för brott enligt 242.1 e , nämligen grov smuggling av en mynnskatt, vars värde gjorde att rekvisitet ”i stor omfattning” var uppfyllt. Som huvudpåföljd dömdes han till tre års fängelse och som kompletterande påföljd till böter på 20 000 BGN. I domen föreskrevs uppskov med verkställigheten av huvudpåföljden i fyra år från det att domen vinner laga kraft. De mynt som utgjorde föremål för brottet förverkades enligt artikel 242.7 NK för statens räkning. Enligt artikel 242.8 NK förverkades även det aktuella dragfordonet, i egenskap av hjälpmedel som hade begagnats för att transportera det smugglade varorna, för statens räkning. Eftersom släpet inte hade något direkt samband med transporten återlämnades det till dess ägare, det turkiska bolaget.

Parternas huvudargument

- 13 Vid överklagandet anfördes att förverkandet av dragfordonet även innebar ett åsidosättande av rätten till försvar. Det föreligger ett åsidosättande av bestämmelserna i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad Europakonventionen), tilläggsprotokollet till konventionen, Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.
- 14 Vid huvudförhandlingen vidhöll advokaten överklagandet och anförde nya argument för att förverkandet av transportmedlet som tillhör en annan person än hans klient inte hade förordnats på ett lagenligt sätt. Han anförde att förverkandet även stred mot kraven i direktiv 2014/42, i vilket hänvisas till Europakonventionen och rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen). Vidare uppfyller förverkandet inte heller kraven i artikel 5 i konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott, enligt vilken berörda personer ska ha tillgång till effektiva rättsmedel för att skydda sina rättigheter. Advokaten vidhöll vidare sin särskilda begäran att appellationsdomstolen skulle hänskjuta en begäran om

förhandsavgörande till Europeiska unionens domstol, för att möjliggöra en prövning av det påstådda åsidosättandet av konkreta unionsrättsliga bestämmelser.

- 15 Prokuror ot Apelativna prokuratura – Plovdiv (åklagarmyndigheten för överklaganden i Plovdiv) yrkar att den särskilda begäran ska avvisas, eftersom det inte behövs någon tolkning av unionsrätten. Appellationsdomstolen är skyldig att bekräfta det förverkande av det transportmedel med vilket de smugglade varorna transporterades som förordnats av Okrazhen sad – Haskovo, eftersom tillämpningen av artikel 242.8 NK aldrig har varit föremål för tvistigheter eller meningsskiljaktigheter i bulgarisk rättspraxis. Åklagarmyndigheten hänvisar till domar från den bulgariska Varhoven kasatsionen sad, i vilka framhållits att förverkandet är en tvingande följd av smugglingen, oberoende av huruvida den förverkande tillgången tillhörde gärningsmannen eller en tredje person som handlat i god tro. Den bulgariska Varhoven kasatsionen sad har upprätthållit en rättspraxis enligt artikel 242 NK i brottmål där det inte har fastställts något åsidosättande av principen om jämvikt mellan de olika berörda intressena, vilken har fastställts i de unionsrättsakter till vilka advokaten har hänvisat. Det utgör en legitim och proportionerlig följd av brottet att ägaren till transportmedlet förverkas rätten att använda det. Varje medlemsstat har möjlighet att föreskriva ett sådant förverkande av hänsyn till allmänintresset.

Kortfattad redogörelse för grunden till begäran om förhandsavgörande

- 16 För att det pågående brottmålsförfarandet ska kunna avgöras på ett korrekt sätt krävs det ett klargörande av innebörden av och innehållet i den tillämpliga unionsrätten. Artikel 242.8 NK är entydig och kräver inte någon tolkning. Domstolen är skyldig att förverka hjälpmedel från grova smuggelbrott oberoende av vem som äger dessa hjälpmedel. Denna bestämmelse härstammar från en tid när gemenskapsrätten ännu inte var bindande för Bulgarien och är sannolikt inte förenlig med vissa unionsbestämmelser. Konkret uppfyller den sannolikt inte kraven i artiklarna 17.1 och 47 i stadgan. Det förhållandet att det transportmedel som begagnats för att transportera de smugglade varorna i den mening som avses i artikel 242 NK, även förverkas för statens räkning enligt artikel 242.8 NK om det inte tillhör gärningsmannen, kan enligt appellationsdomstolens uppfattning medföra ett missförhållande mellan intressena från en tredje man som inte på något sätt medverkat till brottet och inte har någon som helst koppling till det och statens intresse att förverka egendom från denna person, eftersom den har använts för att begå ett brott. Eftersom det inte föreskrivs något förfarande i nationell rätt för att höra ägaren till hjälpmedlet kan det dessutom vara frågan om ett åsidosättande av kraven i artikel 47 i stadgan (som övertagits från artikel 6 i Europakonventionen), enligt vilket effektiva rättsmedel ska garanteras, vilket tvingande omfattar direkt tillgång till domstol.
- 17 En indikation på att den nationella lagstiftningen i Republiken Bulgarien är oförenlig med ovannämnda unionsrättsliga bestämmelser utgör domen från Europadomstolens fjärde avdelning av den 13 oktober 2015, UNSPED PAKET

SERVISI SAN. VE TIC. A. Ş. mot Bulgarien (mål 3503/2008). Denna dom avsåg ett fall där en lastbil som tillhörde ett bolag som var registrerat i Turkiet förverkades på grundval av artikel 242.8 NK från Republiken Bulgarien. I denna dom fastställdes att förverkandet stred mot artikel 1 i tilläggsprotokollet till Europakonventionen, vilket i materiellt hänseende överensstämmer med artikel 17.1 i stadgan om äganderätt. Vidare anges i domen att ägaren till lastbilen nekats tillgång till domstol. Tillgång till domstol som medel för att förverkliga ett effektivt rättsskydd garanteras i artikel 47 i stadgan. I Europadomstolens dom anges att avsaknaden av ett förfarande där den berörda personen kan framföra sina synpunkter medför att de statliga myndigheterna inte kan pröva huruvida förverkandet är proportionerligt, vilket i sin tur innebär att det inte föreligger någon jämvikt mellan alla berörda intressen. Det framhålls att denna jämvikt beror på många olika faktorer, bland annat på ägarens agerande. De nationella myndigheterna skulle följaktligen vara skyldiga att beakta graden av vållande eller aktsamhet med avseende på den förverkade tillgången eller åtminstone förhållandet mellan det fastställda agerandet och brottet. Det konstateras att det berörda bolaget tvingas bära en individuell och orimlig belastning. I detta sammanhang hänvisas till dom av den 23 september 1982, Sporrang och Lönnroth mot Sverige (69–73 §§, serie A, punkt 52).

- 18 Den hänskjutande domstolen anser att det är lämpligt att citera ett avsnitt från Europadomstolens dom av den 24 oktober 1986, Agosi mot Förenade kungariket (mål 9118/80, serie A, punkt 108), i vilket följande anges: ”För att ett förverkande ska vara motiverat enligt artikel 1.2 i tilläggsprotokollet till Europakonventionen är det tillräckligt [att] staten upprättar en jämvikt mellan offentliga intressen och den berörda personens intressen ... Upprättandet av en jämvikt är beroende av flera faktorer. Därvid är agerandet från tillgångens ägare, inbegripet graden av vållande eller aktsamhet, enbart en av ett flertal faktorer som ska beaktas. Fastän det inte föreskrivs några uttryckliga processuella krav i artikel 1.2 måste [Europadomstolen] följaktligen beakta huruvida det förfarande som är tillämpligt i förevarande mål var utformat på ett sådant sätt att bland annat graden av vållande eller aktsamhet från det klagande bolaget eller åtminstone kopplingen mellan bolagets agerande och ... överträdelsen kunde beaktas på vederbörligt sätt samt även huruvida det aktuella förfarandet gav det klagande bolaget en rimlig möjlighet att framföra sin synpunkt till de behöriga myndigheterna.”
- 19 Vidare ska skäl 33 i direktiv 2014/42 beaktas. Enligt nämnda skäl ska det sörjas för särskilda skyddsåtgärder och rättsmedel för att även säkerställa grundläggande rättigheter för tredje män som själva inte är föremål för åtal. Dessutom anges att dessa särskilda skyddsåtgärder omfattar rätten att bli hörd för tredje man som påstår sig vara ägare till den berörda egendomen.
- 20 Mot denna bakgrund anser den aktuella avdelningen vid den hänskjutande domstolen att den fråga som har ställts beträffande innebörden av samt huruvida de båda angivna bestämmelserna i stadgan är tillämpliga samt beträffande ett eventuellt åsidosättande av kraven i dessa bestämmelser genom den nationella bestämmelsen i artikel 242.8 NK om förverkande av hjälpmedel som använts för

grov smuggling har direkt (prejudiciell) betydelse för att såväl förevarande mål som ytterligare mål med samma innehåll ska kunna avgöras på ett korrekt sätt.

ARBETS
DOKUMENT